

इलाहाबाद विश्वविद्यालयः

(University of Allahabad)

संस्कृतपालिप्राकृतप्राच्यभाषाविभागः

(Department of Sanskrit, Pali, Prakrit and Oriental Languages)

विषयः शोधपूर्वपाठ्यक्रमः (Pre-Ph.D. Course)

संशोधितवर्षम्-2023 (Revised Year -2023)

अवधिः - षणमासाः (Duration-06 months)

प्रश्नपत्रम् Paper	कूटसङ्ख्या Course Code	पाठ्यशीर्षकम् Course	क्रेडिट Credit	पाठ्यविषयाः Contents	अङ्काः Marks
प्रथमं प्रश्नपत्रम् Paper-I	SANS 601	शोधप्रविधिः पाण्डुलिपिविज्ञानञ्च (Research Methodology and Manuscriptology)	04	शोधपरिभाषा, संस्कृतशोधस्य मूलसिद्धान्ताः, संस्कृतशोधसमस्यानां विविधशोधपत्राणाञ्च परिज्ञानम्, शोधपत्र-शोधपरियोजना-शोधाध्ययन-शोधसर्वेक्षण-ग्रन्थसमीक्षा- सन्दर्भाणाञ्च प्रारूपाः, पाण्डुलिपिविज्ञानादीनां स्वरूपं, लिपिभाषयोस्सम्बन्धः, पाण्डुलिपिसङ्ग्राहलयाः, पाण्डुलिपिसम्पादनप्रविधयश्च	100 (40 marks for Internal Assessme nt + 60 marks for External Assessme nt)
द्वितीयं प्रश्नपत्रम् Paper-II	SANS 602	संस्कृतशोधस्य आयामाः (Dimensions of Sanskrit Research)	06	वैदिकसाहित्यम्, भारतीयदर्शनस्य सामान्यप्रवृत्तयः, तुलनात्मकं दर्शनम्, संस्कृतसाहित्यम्, तुलनात्मकं काव्यशास्त्रम्, आधुनिकसंस्कृतसाहित्यस्य रचनाधर्मिता, वादपरम्परा, नव्यन्यायभाषाप्रविधिः, व्याकरणं भाषाशास्त्रीयचिन्तनम्, पुराणेतिहासौ, धर्मशास्त्रं ज्योतिर्विज्ञानम्, संस्कृतज्ञानपरम्परा	100 (40 marks for Internal Assessme nt + 60 marks for External Assessme nt)

निरूपका विपरी

13/12/2023

13-12-2023
1/3

13/12/2023

प्र.जा. (3) 12/23

13.12.23

तृतीय प्रश्नपत्रम् Paper- III	SANS 603	शोधप्रकाशनाचाराः (Research and Publication Ethics)	2	शोधप्रकाशनम्-स्वरूपम् उपादेयत्वञ्च, प्रकाशकीया नैतिकता, शोधस्य आचारमीमांसा, शोधकार्येषु नैतिकता, साहित्यिकचौर्यम्-Falsification, Fabrication, Plagiarism (FFP)	100 (40 marks for Internal Assessme nt + 60 marks for External Assessme nt)
--	----------	--	---	---	--

निरूपणा विपाठी   प्र. ग. सि.

Pre-Ph.D. Course
(Revised-2023)

COURSE CODE- SANS 601

Credit-04

Paper-I

COURSE TITLE- Research Methodology and Manuscriptology
(शोधप्रविधि: पाण्डुलिपिविज्ञानञ्च)

Marks:100

1-Course Description: This course is compulsory for the newly admitted research scholars of the Sanskrit. This course is designed in such a way so that the scholars could train in both classical Indian Research and its methodology and modern Research and its methodology. The course contains the scope and objectives of the Research, types of methodology, research ethics and publications, scientific knowledge of Manuscriptology and critical editing of the manuscripts.

2-The outcome of the Course: To impart a scientific analytical approach to the Scholars of Sanskrit to enhance and develop a systematic investigative strategy to solve emerging conflicts through Research and observations and together an in-depth knowledge, emphasizing a conceptual analysis with a proper review of available information. Students will also be trained in the area of Research and Publication Ethics to produce innovative Research works with international standards that may also have societal applications. The course would also provide an academic platform for developing innovative Ideas in human science for Sustainable development by re-claiming intellectual heritage to tackle contemporary issues and re-visioning the future through deep knowledge of Manuscripts' preservation, conservation, digitization and technical skills of critical editing, revision, collation, and cataloguing.

3-Course Contents:

Unit-1

20 marks

- (क) शोधपरिभाषा, शोधस्य आवश्यकता उपादेयत्वञ्च
- (ख) संस्कृतशोधस्य मूलसिद्धान्ताः, भारतीयशोधप्रविधिः
- (ग) संस्कृतवाङ्मये शोधस्य विविधानि स्वरूपाणि रचनाधर्मिताश्च ।

Unit-2

20 marks

- (क) संस्कृते शोधचयनोपायाः, शोधसमस्या, शोधसीमा, विविधशोधपत्राणाञ्च परिज्ञानम्,
- (ख) साहित्यिकसर्वेक्षणम्- शोधाध्ययन-शोधसर्वेक्षणम्, सामग्रीसङ्कलनम्, शोधप्रविधिभेदानां परिचयः
- (ग) प्रमुखशोधसंस्थानानां परिचयः, संस्कृतशोधस्य विविधाः आयामाः, शोधसारस्य स्वरूपम्, शोधप्रबन्धनिर्माणोपायाः विषयनिरूपणम्, टङ्कणम्, शुद्धीकरणम्, शोधप्रबन्धस्य प्रासङ्गिकता, उपसंहारः, परिशिष्टम्

Unit-3

20 marks

- (क) शोधपत्राणि, शोधपरियोजना, ग्रन्थसमीक्षा
- (ख) सन्दर्भपद्धतयः, सन्दर्भग्रन्थानुक्रमणिकानिर्माणप्रविधयः
- (ग) लिप्यन्तरणम्, Diacritical Marks, सङ्गणकीयदक्षता

निरूपमा विपाठी

3/3

प्र. ज्ञा. सि. प्र.
Jw.

Unit-4

20 marks

- (क) पाण्डुलिपिविज्ञानस्य स्वरूपम्, विषयक्षेत्रम् उद्देश्यञ्च
- (ख) लिपिपरिचयः, लिपिभाषयोस्सम्बन्धः, भारतीयलेखनपरम्परायां लिपिकाराः
- (ग) पाण्डुलिपिविज्ञाने पारिभाषिकाः शब्दाः, पाण्डुलिपिसामग्र्यः

Unit-5

20 marks

- (क) पाण्डुलिपिग्रन्थसम्पादनप्रविधयः, ग्रन्थसम्पादने पाठदोषाः
- (ख) पाण्डुलिप्याश्रितशोधप्रबन्धस्य परिचयः उपादेयत्वञ्च, पाण्डुलिपिग्रन्थानुक्रमणिका
- (ग) पाण्डुलिपिसङ्ग्रहालयाः, राष्ट्रियपाण्डुलिपिमिशन-NMM इति

4- Recommended readings

- अनुसन्धानसम्पादनप्रविधिः, आचार्यरहसबिहारीद्विवेदी, शोधप्रकाशनविभागः, श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः, नवदेहली-110067, ISBN: 8187987960, प्रथमसंस्करणम्-2023
- साहित्यानुसन्धानावबोधप्रविधिः, आचार्यरहसबिहारीद्विवेदी
- संस्कृतशोधप्रविधिः, डॉ. सत्यनारायण आचार्यः, प्रकाशिका-श्रीमती सौदामिनी त्रिपाठी, पुरी-752002
- अनुसन्धान प्रक्रिया एवं रूपरेखा, डॉ. देवीदास यशवंत इंगळे, अमन प्रकाशन, कानपुर.
- अनुसन्धान-सम्पादन-प्रविधिः, म. म. डॉ. वागीश शास्त्री, वाग्योग चेतनाप्रकाशनम्, वाराणसी.
- आधुनिक शोध प्रणाली, दीपिका भारद्वाज, रितु पब्लिकेशन्स, जयपुर.
- वैदिक-शोध प्रविधि, डॉ. कृष्ण लाल, दिल्ली.
- शोध प्रविधि, हरीश कुमार शास्त्री, कैलाश पुस्तक सदन, भोपाल.
- शोधप्रविधि एवं पाण्डुलिपिविज्ञान, डॉ. अभिराजराजेन्द्र मिश्र, अक्षयवट प्रकाशन, इलाहाबाद.
- संस्कृत-शोध-प्रविधि, प्रो. प्रभुनाथ द्विवेदी, शारदा संस्कृत संस्थान, वाराणसी.
- शोध प्रविधि. विनयमोहन शर्मा, National Publishing House, 2018.
- Methodology in Indian Research, by M.Srimannarayana Murti, Bharatiya Book Corporation, 2018.
- Elements of Research Methodology in Sanskrit, Keśavacandra Dāśa, Chaukhambha Sanskrit Sansthan, 1992
- Research in Indology a new perspective, Dr. Rabindra Kumar Panda, Bharatiya Kala Prakashan, Delhi.
- तत्त्वबोध (सम्पा.) दीप्ति त्रिपाठी, राष्ट्रीय पाण्डुलिपि मिशन, दिल्ली।
- पाण्डुलिपि गठन एवं भाषा विज्ञान, डॉ. विक्रम सिंह भाटी, राजस्थानी शोध संस्थान, जोधपुर.
- पाण्डुलिपि विज्ञान, डॉ. सत्येन्द्र, राजस्थान हिन्दी ग्रन्थ अकादमी, जयपुर.
- भारतीय पाण्डुलिपि विज्ञान, कुमुदिनी पाण्डेय, महावीर प्रेस, वाराणसी।
- भारतीय पुरालिपि एवं अभिलेख, शारदा पुस्तक भवन, इलाहाबाद, १९९४।
- विश्व के प्राचीन संस्कृत अभिलेख, लक्ष्मी विलास पार्थसारथी, वाणीविलास प्रकाशन, ऋषिकेश।
- Murthy, R.S. Shivaganeśh, Introduction to Manuscriptology, Sharada Publication House, Delhi, 1996.
- Katre, S.M.(with P.K.Gode), Introduction to Indian Textual criticism, Poona Deccan College, 1954.
- Thakur, Jayant P., Manuscriptology and Text Criticism, Oriental Institute, Baroda.
- Pandurangi, K.T. Wealth of Sanskrit Manuscripts in India & Abroad, Bangalore.
- Katre, S.M.(with P.K.Gode), Introduction to Indian Textual Criticism, Poona: Deccan College, 1954
- Satyanath, (Dr.), Pāḍulipi Vijñāna, Jaipur: Rajsthan Hindi Granthamala Akedemi, 1978

Pre-Ph.D. Course
(Revised-2023)

COURSE CODE- SANS 602

Credit 06

Paper-II

COURSE TITLE- Dimensions of Sanskrit Research

Marks:100

(संस्कृतशोधस्य आयामाः)

1-Course Description: This course is compulsory for the newly admitted research scholars of the Sanskrit. This is the second paper of the Pre-PhD course work. This paper covers holistic verbal discourse of the Sanskrit Studies. The course is designed in such a way so that the scholars could get the research-oriented knowledge of the Sanskrit. The course provides the opportunity to make an attitude to the researchers so that core area of the Sanskrit research to be flourished in traditional way as well as modern way. This course also contains applied form of Sanskrit Knowledge Systems to promote interdisciplinary research and multidisciplinary research in the field of Vedic Literature, Grammar, Linguistics, Poetics, Philosophy, Navya-Nyāya Language and Methodology and Modern Sanskrit literature, etc.

2-The outcome of the Course: To protect and promote Indian Intellectual Spiritual and Philosophical Culture. To promote applied Sanskrit through interdisciplinary and multidisciplinary research. To rational scientific outlook of core research and societal relevance of the Vedic Literature, Linguistics, Indian Philosophy, Grammar, Sanskrit literature, Dharmashastra and so on. To foster and generate knowledge of Sanskrit adopting both traditional and modern methods of Sanskrit research and development. Develop an effective approach and insight with sufficient usefulness and impact of our diverse Sanskrit Knowledge Systems signifying it's ability to transform and redefine our society and develop a critical understanding of Darshanshashtra.

3-Course Contents:

Unit-1

20 marks

- (क) अनुसन्धानदृशा वैदिकसाहित्यस्य परिचयः, वैदिकसाहित्ये अनुसन्धानाय मूलतत्त्वानि
(ख) वेदव्याख्यानपद्धतयः-प्राच्यपद्धतयः-पाश्चात्यपद्धतयश्च वैदिकटीकाकाराणां व्यक्तित्वं कर्तृत्वञ्च,
वेदभाष्यकाराः - सायणाचार्यः, स्वामी दयानन्दसरस्वती, महर्षिः अरविन्दः, वैदिकदेवताः, स्वरवैदिकी प्रक्रिया
(ग) अनुसन्धानदृशा वेद- वेदाङ्ग-उपवेदानां विषयत्वम् उपादेयत्वञ्च, प्रातिशाख्यग्रन्थादीनां शोधात्मकं विश्लेषणम्

Unit-2

20 marks

- (क) अनुसन्धानदृशा भारतीयदर्शनस्य स्वरूपम्, भारतीयदर्शने अनुसन्धानाय मूलतत्त्वानि
(ख) भारतीयदर्शनस्य सामान्यप्रवृत्तयः, नव्यन्यायभाषायाः अनुप्रयोगः, तुलनात्मकं दर्शनम्-प्राच्यदर्शनं पाश्चात्यदर्शनञ्च
(ग) भारतीयदर्शने तत्त्वमीमांसा, प्रमाणमीमांसा, मनोविज्ञानम्, आध्यात्मिकता, आचारमीमांसा

निरुपमा सिपाठी

Dr. Anand

A

प्र. सा. 10/12

X

9

Unit-3

20 marks

- (क) अनुसन्धानदृशा संस्कृतसाहित्यस्य स्वरूपम्, इतिहासः रचनाधर्मिता च
(ख) संस्कृतसाहित्ये अनुसन्धानाय मूलतत्त्वानि, प्राच्य-पाश्चात्यकाव्यशास्त्रयोः तुलना, काव्यशास्त्रे नव्यन्यायः तस्य प्रविधिविचारः, काव्यशास्त्रीतत्त्वानां विमर्शः
(ग) आधुनिकसंस्कृतसाहित्यस्य रचनाधर्मिता तदन्वेषणस्य विविधा आयामाः ।

Unit-4

20 marks

- (क) अनुसन्धानदृशा भारतीयभाषाशास्त्रीयचिन्तनपरम्परा, व्याकरणशास्त्रस्य इतिहासः
(ख) व्याकरणे भाषाविज्ञाने च अनुसन्धानाय मूलतत्त्वानि, अनुसन्धानस्य सामान्यप्रवृत्तयः
(ग) भाषादर्शनम्, आधुनिकभाषाविज्ञानम्, नव्यव्याकरणम्, सङ्गणकीयभाषाविज्ञानम्

Unit-5

20 marks

- (क) पुराणेतिहासधर्मशास्त्रेषु अनुसन्धानाय मूलतत्त्वानि, अनुसन्धानस्य सामान्यप्रवृत्तयः
(ख) अनुसन्धानदृशा ज्योतिर्विज्ञानस्य आयुर्वेदस्य च विश्लेषणम्, पालिप्राकृत-अपभ्रंशसाहित्ये अनुसन्धानस्य व्यापकता (क्षेत्राणि)
(ग) संस्कृतवाङ्मये साम्प्रतिकविषयाणां चिन्तनप्रवृत्तयः, समकालिकसमस्यानां निदानोपायाः

4-Recommended readings

- अथर्ववेद संहिता, सायणभाष्य सहित, सं. विश्वबन्धु, विश्वेश्वरानन्द वैदिक शोध संस्थान, होशियारपुर, १९६२
- अथर्ववेद संहिता, सं. एवं अनु. श्रीपाद दामोदर सातवलेकर, वैदिक स्वाध्याय मण्डल पारडी, १९५०
- ऋग्वेदभाष्यभूमिका, महर्षिदयानन्द सरस्वती, परिमल पब्लिकेशन्स, दिल्ली, २०१९
- संस्कृतनाट्यमीमांसा, केशवराव मुसलगाँवकर, परिमल पब्लिकेशन, दिल्ली
- आधुनिक संस्कृत काव्य परम्पराएँ, केशवराव मुसलगाँवकर, चौखम्बा विद्याभवन वाराणसी, २०००.
- भारतीय नाट्य परम्परा और अभिनव दर्पण, वाचस्पति गैरोला, चौखम्बा संस्कृत प्रतिष्ठान, दिल्ली.
- विंशशताब्दीयसंस्कृतमहाकाव्यम्, राजेन्द्र मिश्र, दिल्ली संस्कृत आकादमी, दिल्ली,
- संस्कृत साहित्य- बीसवी शताब्दी, राधावल्लभ त्रिपाठी, राष्ट्रीय संस्कृत संस्थान, दिल्ली, १९९९.
- संस्कृत-वाङ्मय का बृहत् इतिहास, श्रीबलदेव उपाध्याय, उत्तर प्रदेश संस्कृत संस्थान, लखनऊ
- सर्वदर्शनसंग्रह, प्रो. उमाशंकर शर्मा ऋषि, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी २००९.
- नव्यन्यायभाषाप्रदीप, महेशचन्द्रन्यायरत्न, अन. डॉ. उज्ज्वला झा, श्रुतभवन संशोधन केन्द्र पुणे
- वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी (द्वितीयभाग), व्याख्याकार- गोपालदत्तपाण्डेय, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
- व्याकरणमहाभाष्य, चारुदेवशास्त्री, मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली
- व्याकरणमहाभाष्यम् – टीका. पं० मधुसूदन मिश्र, सम्पा. आचार्य युधिष्ठिर मीमांसक, चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
- धर्मशास्त्र का इतिहास, महामहोपाध्याय डॉ. पाण्डुरङ्ग वामन काणे, हिन्दी समिति, सूचना विभाग, उत्तरप्रदेश, लखनऊ
- आपस्तम्बस्मृतिः, डॉ. प्रयागनारायणमिश्रः, ज्ञानभारती प्रकाशन, नई दिल्ली, 2015
- पराशरस्मृति, डॉ. माधवेन्द्र पाण्डेय, भारतीय विद्या संस्थान, वाराणसी.
- मनुस्मृतिः, हरगोविन्द शास्त्री, केशव किशोर कश्यप, चौखम्बा संस्कृत पुस्तकालय, वाराणसी.
- याज्ञवल्क्यस्मृतिः, उमेशचन्द्र पाण्डेय, चौखम्बा संस्कृत संस्थान, वाराणसी
- आपस्तम्बीयश्रौतयागमीमांसा, डॉ. प्रयागनारायणमिश्र, उ.प्र. हिन्दी संस्थान लखनऊ, 2006

निरूपमा विपरीत

6/3

Am

प्र. ना. स. स.

- ज्योतिर्विज्ञानसन्दर्भसमालोचनिका, प्रो. वृजेशकुमारशुक्ल, प्रतिभा प्रकाशन, नई दिल्ली
- आथर्वणज्योतिषम्, डॉ. प्रयागनारायणमिश्र, भारतीयविद्याप्रकाशन, वाराणसी, 2003
- Shukla-Yajurved- Samhita, Pt. Jagdish Lal Shastri, MLBD, 2007
- Hymns of the Atharvaveda, (Eng. tr.), R.T.H. Griffith, Delhi.
- Dandekar, R.N., Vedic Bibliography, (Vol. I and II), Pune: Bhandarkar Oriental Research Institute, 1978.
- The Texts of the White Yajurveda, (Eng. tr.) R.T.H. Griffith, Delhi: Munshiram Manoharlal, 1987.
- Shatapatha Brahmana, (ed. tr.) G.P. Upadhyaya, Delhi: R. I.A.S.S., 1967.
- Sri Aurobundo: Secret of the Veda, Sabda distributor of the Sri Aurobindo Ashram Publications, Third edition 1971, Pondicherry.
- Vakyapadiya of Bhartrihari, Critically edited by K A S Iyer, Deccan College, Poona 1966
- Dharmasastra and Human Rights, Ujjwala Jha, New Bharatiya Book Corporation
- The Purana Text of the Dynasties of the Kali Age with Introduction and Note by F.E. Pargiter.
- The Ramayan of Valmiki. Translated into English Verse by Ralph T. H. Grifit With a Memoir by M. N. Venkataswami

निरुपमा जिजाहू

Amul

Am

प्र. रा. स. शि

Shi

Pre-Ph.D. Course
(Revised-2023)

COURSE CODE- SANS 603

Credit 02

Paper-III

COURSE TITLE- **Research and Publication Ethics**
(शोधप्रकाशनाचाराः)

Marks:100

1-Course Description: Research and Publication Ethics (RPE)-Course for awareness about the publication ethics and publication misconducts. This course has total 6 units focusing on basics of philosophy of science and ethics, research integrity, publication ethics.

2-The outcome of the Course: Theory as well as hands-on-sessions are designed to identify research misconduct and predatory publications. Indexing and citation databases, open access publications, research metrics (citations, h-index, Impact Factor, etc.) and plagiarism tools will be known in this course so that research works could be innovative, unique, and free from plagiarism. It should globally be recognized by international academia.

3-Course Contents:

Theory

● **Unit-1: PHILOSOPHY AND ETHICS**

1. Introduction to philosophy: definition, nature and scope, concept, branches
2. Ethics: definition, moral philosophy, nature of moral judgements and reactions

● **Unit-2: SCIENTIFIC CONDUCT**

1. Ethics with respect to science and research
2. Intellectual honesty and research integrity
3. Scientific misconducts: Falsification, Fabrication, and Plagiarism (FFP)
4. Redundant publications: duplicate and overlapping publications, salami slicing.
5. Selective reporting and misrepresentation of data

● **Unit 3: PUBLICATION ETHICS**

1. Publication ethics: definition, introduction, and importance
2. Best practices / standards setting initiatives and guidelines: COPE, WAME, etc.
3. Conflicts of interest
4. Publication misconduct: definition, concept, problems that lead to unethical behavior and vice versa, types.
5. Violation of publication ethics, authorship and contributorship
6. Identification of publication misconduct, complaints and appeals.

निरुपमा खिपाटी

8/3

Am

Dr. M. K. R.

Dr. M. K. R.

7. Predatory publishers and journals

Practice and Assignments

Unit 4: OPEN ACCESS PUBLISHING

1. Open access publications and initiatives
2. SHERPA/RoMEO online resource to check publisher copyright & self-archiving policies.
3. Software tool to identify predatory publications developed by SPPU
4. Journal finder / journal suggestion tools viz. JANE, Elsevier Journal Finder, Springer Journal Suggester, etc.

• Unit 5: PUBLICATION MISCONDUCT

1. Group Discussions
 - (a) Subject specific ethical issues, FFP, authorship
 - (b) Conflicts of interest
 - (c) Complaints and appeals examples and fraud from India and abroad
2. Software tools
Use of plagiarism software like Turnitin, Urkund and other open-source software tools

• Unit 06: DATABASES AND RESEARCH METRICS

1. Databases
 - (a) Indexing databases
 - (b) Citation databases: Web of Science, Scopus, etc.
2. Research Metrics
 - (a) Impact Factor of journal as per Journal Citation Report, SNIP, SJR, IPP, Cite Score
 - (b) Metrics: h-index, g index, i10 index, altmetrics

4-Recommended readings

- Bird, A. *Philosophy of Science*. Routledge, 2006.
- MacIntyre, Alasdair. *A Short History of Ethics*. London, 1967.
- P. Chaddah. *Ethics in Competitive Research: Do not get scooped; do not get plagiarized*, 2018
- Medicine. *On Being a Scientist: A Guide to Responsible Conduct in Research*, National Academies Press, 2009
- Resnik, D. B. *What is ethics in research & why is it important*. National Institute of Environmental Health Sciences, 1-10. 2011. Retrieved from <https://www.niehs.nih.gov/research/resources/bioethics/whatis/index.cfm>
- Beall, J. *Predatory publishers are corrupting open access*. Nature, 489(7415), 2012, 179- 179. <https://doi.org/10.1038/489179a10>
- Indian National Science Academy (INSA), *Ethics in Science Education, Research and Governance* 2019, ISBN:978-81-939482-1-7. [http://www.insaindia.res.in/pdf/Ethics Book.pdf](http://www.insaindia.res.in/pdf/Ethics%20Book.pdf)

विद्युत आर्य

13-12-2023

Am